

Aids op Broadway

Johan Thielemans in New York. Over het Living Theatre dat zoniet dood dan toch zieltoegend is. En over Angels in America, een Broadway-visie op Aids.

Ik zit in de Village Voice te bladeren en stoot op een aankondiging van het stuk *Anarchia*, gespeeld door het Living Theatre. Mijn eerste reactie is: bestaat die groep nog? En ja, het Living bestaat nog, want Judith Malina, de mede-oprichtster van dit legendarische gezelschap, staat in de rolverdeling. 's Avonds zoek ik in de ongerechte buurt van downtown First Avenue naar iets dat als een cultureel centrum in de krant beschreven staat, maar wat niet meer blijkt te zijn dan een leegstaand pakhuis. Als ik achter in het gebouw de theaterzaal betreedt, is dat een ruimte afgezoomd met zwarte plastic doeken, en een wankel tribune met oude stoelen. Het Living Theatre heeft de armoede uit de jaren vijftig teruggevonden. Het Gentse Nieuwpoorttheater is in vergelijking een luxueus pand. In het programmaboekje staat de lijst van de beschermleden, en ik zie er de namen van Martin Sheen en Tom Robbins. Dat staat goed, maar veel concreets zullen die Hollywood-acteurs voor deze troep niet te betekenen hebben.

De opvoering zelf bestaat uit een reeks scènes, waarbij gezegd wordt dat het Living Theatre altijd sterk geloofd heeft in de idealistische theorieën van de anarchie. Het keerpunt is gekomen toen ze in Italië deelnamen aan een congres en er plots een terroristische bom gegooid werd: anarchie en geweld gingen samen. De lieve mensen van het Living schrok-

ken zich een aap. Nu blijven ze aan hun politieke overtuiging trouw, maar ze twijfelen. Dat bleek vooral uit het laatste deel van de korte vertoning, waarbij elk lid persoonlijk getuigde van zijn persoonlijke en ideologische problemen. Het was het moment van de grote biecht, want iedereen serveerde een anekdote uit zijn leven. Ik voelde me in één of andere linkse Amerikaanse kerk. Daarna volgde een opwekkend lied, hand in hand, of brandt het oude vuur van het radicale Amerika nog? Hier is het niet meer dan een kampvuur van schone gevoelens.

Dat zou niet erg zijn, als de rest van de vertoning niet zo schreeuwend amateuristisch was. Je zag dat deze mensen ooit een vertoning van het Living Theatre hadden gezien, en die stijl nu schuchter naspeelden. Geen kracht, geen discipline, geen bezieling. Een hoopje treurigheid. Over deze troep en over deze mensen zijn er ooit boeken geschreven, analyses gemaakt, van hen hebben zoveel theatermakers de ultieme vernieuwing verwacht. Niets van die energie is er nog. De oprichter Julian Beck is enige tijd geleden gestorven, en de laatste keer dat ik hem zag, kort voor zijn dood, speelde hij een schurk in de televisie-serie *Miami Vice*. Zijn vrouw Judith Malina wil kennelijk met de groep verdergaan, en naast haar staat nu ook haar dochter op het toneel. De traditie wordt verdergezet, zou je zeggen. En zie, van het talent, de

kracht, de subversieve werking van vroeger blijft er niets over. Ik heb het einde van een legende gezien. 1968 is voorgoed voorbij. Het Living Theatre treedt nog op, maar geeft geen teken van leven.

Preek

Tijdens de biecht zei één van de acteurs dat hij de vorige avond *Angels in America* had gezien en dat bij hem de vraag opgekomen was, of daar misschien de nieuwe betekenis van het woordje anarchie te vinden was. De volgende avond zat ik in het Walter Kerr Theatre op Broadway naar de twee delen van dit gerucht makende toneelstuk van Tony Kushner te kijken.

Kushner heeft jaren aan zijn stuk gewerkt, en kreeg daarbij de volle steun van het Mark Taper Forum uit Los Angeles. Deze grote theaterorganisatie heeft als beleidspunt dat ze aan nieuwe schrijvers volle kansen wil geven. Kushner heeft de eerste probeersels van zijn stuk in workshops kunnen uittesten, en zo heeft hij zijn stuk kunnen laten rijpen. Toen het eerste avondvullend deel af was, wist hij de Engelse regisseur Declan Donnellan ervan te overtuigen om het stuk te creëren in het National Theatre te Londen. Dat is een vreemde carrière voor een nieuw Amerikaans stuk, maar het wijst op een diepe artistieke malaise van het commerciële toneel in Amerika. Er is ooit een gouden tijd geweest, waarbij de stukken van Arthur Miller of Tennessee Williams op Broadway hun eerste opvoering beleefden, maar de dag van vandaag is dat al lang niet meer vanzelfsprekend. Het gesproken toneel komt steeds meer in de verdrukking, want Broadway wordt gedomineerd door musicals. (Het ironische hierbij is dat die meestal van Engelse oorsprong zijn, en allemaal gedragen worden door de tweederangsmuziek van Lloyd Webber).

In Engeland had het stuk succes, en dat maakte de weg vrij voor een eerste Amerikaanse opvoering in Los Angeles. Daar presenteerde Kushner ook het tweede deel van *Angels in America*. Over het resultaat was hij niet tevreden, en hij begon aan zijn tweede deel te sleutelen.

Ondertussen was het bekend geworden dat Kushner een bijzonder belangrijk en poëtisch stuk over de Aids-problematiek had geschreven, en in New York werd er een producer bereid gevonden om het stuk op Broadway te laten spelen.